

MỘT SỐ HOẠT ĐỘNG CỦA CHA MẸ TRONG GIÁO DỤC CON CÁI Ở CÁC GIA ĐÌNH VIỆT NAM HIỆN NAY

○ NGUYỄN THANH BÌNH*

Gia đình (GD) là một thiết chế xã hội đặc biệt, thực hiện các chức năng cơ bản đối với sự tồn tại và phát triển của xã hội: sinh đẻ, kinh tế, giáo dục, chăm sóc người già,...; trong đó, giáo dục là một trong những chức năng mà GD phải đảm nhiệm từ khi con người mới được sinh ra cho đến lúc mất đi. Theo các nhà tâm lý giáo dục học, GD có vai trò rất quan trọng đối với sự hình thành và phát triển nhân cách của con người nhất là khi còn nhỏ tuổi - như Macarengo đã từng nói: «*Những gì mà bố mẹ đã làm cho con trước 5 tuổi, đó là 90% kết quả của quá trình giáo dục*» (1). Vì vậy, GD Việt Nam, đặc biệt là các bậc cha mẹ rất quan tâm đến việc giáo dục con cái ngay từ khi chúng còn nhỏ.

Dựa trên kết quả điều tra xã hội học với 105 GD và kết quả của các cuộc phỏng vấn sâu ở 20 GD trên địa bàn Hà Nội (đại diện cho các GD đô thị) và Thái Bình (đại diện cho các GD nông thôn) vào tháng 3/2011, bài viết phân tích một số hoạt động của cha mẹ trong việc thực hiện chức năng giáo dục con cái ở các GD Việt Nam hiện nay.

1. Giúp con học ở nhà

Học ở nhà là nhiệm vụ bắt buộc đối với học sinh, nhưng đối với cha mẹ thì việc nhắc nhở con cái học thêm ở nhà như một thói quen. Qua khảo sát, chúng tôi nhận thấy, người mẹ luôn có vai trò gần gũi, nhắc nhở và giúp đỡ con học bài nhiều hơn so với người cha; tuy nhiên, người cha cũng luôn được khẳng định khi chia sẻ công việc giúp con học tại nhà.

Bảng 1 cho thấy, ngoài cha mẹ, việc giúp con cái học thêm ở nhà có sự xuất hiện của người con lớn trong GD. Theo truyền thống, người anh,

người chị trong GD luôn giúp đỡ cha mẹ trông em khi em còn nhỏ; và khi em đi học, anh chị lại có trách nhiệm giúp em học tập. Đây là một phong tục truyền thống cần được duy trì và phát huy ở Việt Nam.

Trong các GD trí thức, việc kèm cặp và giúp đỡ học tập cho con cái thuận lợi hơn so với các GD khác bởi có đủ tri thức và kỹ năng để giảng giải cho con cái học tập tốt hơn. Tuy nhiên, việc giúp con cái học tập trong các GD này thực sự chỉ diễn ra khi trẻ còn học ở bậc tiểu học. Khi con cái học ở bậc học cao hơn (từ cấp trung học cơ sở trở lên), cha mẹ thường chỉ nhắc nhở, động viên các em học tập còn việc giúp các em làm bài, kèm cặp các em sẽ ít hơn - do họ không có đủ các kiến thức cần thiết để giúp các em giải quyết các vấn đề của tất cả các môn học. Vì thế, giải pháp được đưa ra ở đây là mời gia sư về dạy cho các em, hoặc cho các em đi học thêm ở nhà các thầy cô giáo hay ở trường, tại các trung tâm,... Tuy nhiên, giải pháp này chủ yếu chỉ áp dụng đối với các GD đô thị có điều kiện về tài chính, còn đối với các GD nông thôn sẽ ít được thực hiện. Đối với HS nông thôn, cha mẹ cũng chỉ đóng vai trò nhắc nhở các em học tập. Các hoạt động như giảng bài, thuê người về dạy, tổ chức học thêm cho các em... hầu như ít xảy ra.

2. Hợp phụ huynh

Đây là một hoạt động rất yếu, thể hiện sự quan tâm sâu sắc của cha mẹ đối với việc học hành và rèn luyện đạo đức của con cái họ trong nhà trường. Hợp phụ huynh là mối liên hệ thường xuyên giữa GD và nhà trường. Vì vậy, rất ít khi các bậc cha mẹ vắng mặt trong các buổi họp phụ huynh cho con. Kết quả các cuộc phỏng vấn sâu đều cho thấy, hợp phụ huynh là rất cần thiết đối với các bậc cha mẹ «... *hợp phụ huynh*

Mẹ	34,5
Bố	20,6
Cả bố và mẹ	8,7
Người con lớn	6,5
Người khác	4,6

Bảng 1. Ai là người giúp con học ở nhà (%)

* Trường Đại học sư phạm Hà Nội

là chúng em không thể bỏ được, bạn máy cũng phải đi". Đây chính là «kênh thông tin» đáng tin cậy để họ nắm bắt việc học tập và rèn luyện đạo đức của con. Điều tra cho thấy, người mẹ thường đi họp phụ huynh cho con nhiều nhất (chiếm 47,7%), tiếp đó là người cha (chiếm 20,4%), thậm chí có tới 9,8% cả hai vợ chồng cùng đi họp phụ huynh cho con. Rất ít các trường hợp là người khác trong GD đi họp phụ huynh (2,3%). Như vậy, cha mẹ chính là người trực tiếp tham gia vào các cuộc họp phụ huynh cho con em mình. Đây là dấu hiệu rất tốt thể hiện vai trò, trách nhiệm của họ trong việc tham gia giáo dục con cái.

3. Dành thời gian chơi với con

Đây cũng là một hoạt động giúp các bậc cha mẹ có thể nắm bắt được tâm tư, nguyện vọng, sở thích, tính cách của các em để từ đó có nhận thức đầy đủ hơn về con cái của mình, đưa ra được những biện pháp giáo dục hợp lí. Cũng chính thông qua việc cha mẹ dành thời gian chơi với con, những đứa con sẽ «đánh giá» được tình cảm của cha mẹ dành cho chúng. Có rất nhiều GD do cha mẹ không dành thời gian chăm sóc, chơi với con nên những đứa con đó luôn tỏ ra buồn rầu, chán nản, cảm thấy cô đơn thậm chí vi phạm pháp luật. Báo chí Việt Nam trong những năm gần đây đăng tải rất nhiều trường hợp cha mẹ không có thời gian gần gũi con, họ chỉ nghĩ rằng cứ cho con thật nhiều tiền là tốt, vì thế đến khi con phạm tội họ mới nhận ra rằng cho con nhiều tiền không phải là tốt cả. Vấn đề ở đây là phải dành thời gian chơi với con, chăm sóc con để nhận ra những thiếu hụt trong nhận thức của con và từ đó có những biện pháp giáo dục phù hợp.

Kết quả điều tra cho thấy, mặc dù người cha thường được xem là có vai trò quan trọng hơn người mẹ, nhưng phần lớn các ý kiến lại thừa nhận người mẹ đảm đương nhiệm vụ giáo dục con cái nhiều hơn. Nghĩa vụ kiểm tiền, vai trò «trụ cột» về kinh tế trong GD khiến người bố không có nhiều thời gian chăm sóc và giáo dục con cái. Đối với cả con trai và con gái, người mẹ đều dành thời gian nhiều nhất (62,2% và 73,3% ý kiến trả lời). Cũng đã có sự khác biệt nhất định trong việc dành thời gian chơi với con từ phía người cha và người mẹ; cụ thể: người cha dành thời gian quan tâm, chăm sóc con trai nhiều hơn trong việc chăm sóc con gái (17,4% so với 9,3%) và người mẹ lại quan tâm con gái nhiều hơn so với con trai (73,3% so

với 62,2%). Nguyên nhân chính ở đây xuất phát từ sự tương đồng về giới tính.

Một tỉ lệ không nhỏ cả người cha và mẹ đều dành thời gian chăm sóc, chơi với con. Tỉ lệ này không có sự khác biệt quá lớn giữa người con trai và người con gái. Điều này chứng tỏ cha mẹ ngày nay đã có sự quan tâm nhất định đến việc chăm lo con cái khi chúng ở nhà. Điều này sẽ thúc đẩy sự phát triển toàn diện về nhân cách của những đứa trẻ này vì bố mẹ chúng thường xuyên sát cánh để giáo dục các em.

Kết quả điều tra cũng cho thấy: người bố còn dành quá ít thời gian cho con mỗi ngày (dưới 30 phút) - có đến 15,2% đối với con trai và 22,6% đối với con gái; có nhiều ông bố dành thời gian cho con trên 2 giờ/ngày. Người mẹ dành thời gian chơi với con từ 2 giờ/ngày trở lên chiếm tỉ lệ cao nhất trong số những người được hỏi (42,5%). Anh chị không dành nhiều thời gian để chăm sóc, chơi cùng với các em, nếu có chơi với em thì tỉ lệ cũng không nhiều (chủ yếu ở mức dưới 1 giờ). Tương tự như vậy, vai trò của ông bà trong GD cũng không thể hiện rõ nét trong việc dành thời gian chơi với cháu (thường dành nhiều thời gian cho trẻ em hơn khi chúng còn nhỏ).

4. Định hướng nghề nghiệp cho con

Đây là một hoạt động vô cùng quan trọng và là trách nhiệm của cha mẹ đối với con cái nhằm giúp con khi trưởng thành có nghề nghiệp ổn định. Tương lai của các em tốt hay xấu bị ảnh hưởng nhất định bởi chính nghề nghiệp của các em sau này. Vì thế, cha mẹ luôn cần nhắc kĩ lưỡng khi định hướng nghề nghiệp cho các em. Định hướng nghề nghiệp cho con cái hiện nay có những nét khác biệt so với trước đây. Nếu như trong thời kì bao cấp, mục tiêu duy nhất là đi làm cán bộ, vào biên chế nhà nước thì ngày nay trong cơ chế thị trường, nhiều con đường tiến thân khác nhau được mở ra cho thế hệ trẻ. Kinh tế thị trường phát triển đa dạng với những ngành nghề mới và mức thu nhập hấp dẫn, có sức lôi cuốn mạnh mẽ khiến người ta cảm thấy không nhất thiết phải vào biên chế nhà nước mới là tốt.

Những bậc cha mẹ đã chú ý tìm hiểu, nắm bắt yêu cầu của cơ chế thị trường để lựa chọn, định hướng, đầu tư sớm cho con, giúp con tiếp cận với những lĩnh vực, những ngành nghề mà thị trường có nhu cầu về lao động, về chất xám và đặc biệt là có thu nhập cao như khoa học

công nghệ và thông tin, ngoại ngữ, luật, kinh tế, giao thông vận tải,... Một số GD có điều kiện kinh tế đã không tiếc công sức, tiền của để đào tạo cho con và có kiến thức đa dạng và có chuyên môn sâu, có nhiều khả năng tiến thân trong nghề nghiệp.

Các GD trí thức có thông tin và sự hiểu biết về ngành nghề sâu sắc nên sự định hướng nghề nghiệp của họ đối với con cái thường thuận lợi hơn và tốt hơn so với các GD còn lại. Tương tự như vậy, các GD sống ở khu vực đô thị cũng dễ dàng tiếp cận các nguồn thông tin hơn nên việc định hướng nghề nghiệp cho con cái họ cũng dễ dàng hơn so với các GD ở nông thôn.

Thông thường, cha mẹ định hướng nghề nghiệp cho con dựa trên sở trường và lực học của con trong thời gian học phổ thông; hoặc định hướng cho con học những nghề mà GD có truyền thống (chẳng hạn, cha làm doanh nghiệp thì GD hướng cho con thi vào các ngành kinh tế, tài chính; GD có cha hoặc mẹ làm giáo viên thì cũng hướng một trong các con học theo ngành sư phạm,...). Ở đây cũng cần lưu ý, giới tính của con cũng sẽ bị ảnh hưởng trong định hướng nghề nghiệp (chẳng hạn, con gái thường được định hướng học các ngành thể hiện sự nhẹ nhàng và phù hợp với giới tính của họ: sư phạm, khoa học xã hội nhân văn, ngôn ngữ; còn con trai thường học các ngành khoa học kỹ thuật, kinh tế,...).

Bảng 2 cho thấy, cả cha và mẹ sẽ là người định hướng nghề nghiệp cho con chiếm vị trí cao nhất (63,0%). Rõ ràng nghề nghiệp của con trong tương lai sẽ phụ thuộc rất nhiều vào định hướng của cha mẹ. Vì thế, cha mẹ luôn trăn trở, suy nghĩ trong việc lựa chọn ngành nghề phù hợp với con cái của mình.

Người bố có vai trò định hướng nghề nghiệp cao hơn hẳn so với người mẹ (33,4% người bố định hướng nghề nghiệp cho con trai và 23,5% cho con gái, trong khi đó người mẹ chỉ định hướng nghề nghiệp cho con trai chỉ chiếm 9,0% và cho con gái là 10,3%). Như vậy, người cha có tầm quan trọng hơn trong việc định hướng

nghề nghiệp cho con cái trong GD. Người cha định hướng nghề nghiệp cho con trai cao hơn so với con gái, trong khi đó người mẹ lại định hướng nghề nghiệp cho con gái nhiều hơn so với con trai.

Những người khác trong GD (ông bà, anh chị, họ hàng) định hướng nghề nghiệp cho con cái trong GD chiếm một tỉ lệ rất nhỏ (ở mức 3,0% đối với con trai và 3,2% đối với con gái).

GD có vai trò quan trọng trong việc giáo dục trẻ em, được biểu hiện thông qua các hoạt động cụ thể của cha mẹ đối với con cái như đã trình bày ở trên. Điều này thể hiện sự quan tâm của bố mẹ nhằm giáo dục, giúp con cái có định hướng đúng đắn về nghề nghiệp, cuộc sống trong tương lai. □

(1) Dẫn theo Phạm Khắc Chương (chủ biên). Giáo dục gia đình. NXB Giáo dục. H.2000.

SUMMARY

Vietnamese families play an important role in educating children. It is expressed in parents' activities for them. The most popular parents' activities in educating children at that time in Vietnamese families are: parent reunion, helping children study at home, spare time for children, and career orientation for children.

"Trường hành động" trong tâm lý...

(Tiếp theo trang 24)

4. Hồ Ngọc Đại. Giải pháp phát triển giáo dục. NXB Giáo dục. H. 2006.

5. Chương trình Giáo dục phổ thông ban hành theo Quyết định số 16/2006/QĐ-BGD&ĐT ngày 05/5/2006 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT.

6. Chiến lược phát triển giáo dục 2011-2020 phê duyệt theo Quyết định số 711/QĐ-TTg ngày 13/6/2012 của Thủ tướng Chính phủ.

SUMMARY

Where actions and objects in human action selection, action to help people achieve better results. Applying knowledge of the action in teaching is an active part in the renovation of teaching methods in primary schools, in particular, methods of elementary education in general, are actively contributing to successful implementation of the Strategy educational development strategy 2011-2020 approved by Decision No. 711/QĐ-TTg dated 13/06/2012 of the Prime Minister.

	Phân chia	
	Con trai	Con gái
Cha	33,4	23,5
Mẹ	9,0	10,3
Cả cha, mẹ	54,8	83,0
Người khác	3,0	3,2

Bảng 2. Người quyết định vấn đề hướng nghiệp đối với con cái (%)